

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/archiwum/153082,Pawel-Knap-Pawel-Skubisz-Chlopcy-z-Pesztu.html>
05.03.2026, 14:08

Paweł Knap, Paweł Skubisz: Chłopcy z Pesztu

W sześćdziesiątą rocznicę Rewolucji Węgierskiej, z inicjatywy posła Zgromadzenia Narodowego Węgier Szilárda Németha, zostały odsłonięte bliźniacze pomniki „Chłopca z Pesztu” autorstwa Richárda Juhya. Uroczystości odbyły się w Budapeszcie i... Szczecinie.

25.10.2021

Szczecińska Rada Miasta w styczniu 2014 r. przyjęła uchwałę „w sprawie wyrażenia zgody na wzniesienie pomnika upamiętniającego węgierską rewolucję i walkę o wolność w 1956 r.” Pomnik ufundowała Rada dzielnicy Csepel w Budapeszcie w dowód wdzięczności narodu węgierskiego za solidarność i pomoc Szczecina okazaną mieszkańcom dzielnicy. Uroczystego odsłonięcia „Chłopca z Pesztu” dokonali: poseł Németh, ambasador Węgier Iván Gyurcsík, burmistrz Csepel Lénárd Borbély oraz prezydent Szczecina Piotr Krzystek. Premier Węgier Viktor Orbán napisał z tej okazji list:

„Dla nas, Węgrów, to wielka radość i ogromny zaszczyt, że od dzisiaj w Szczecinie stoi pomnik, którego odpowiednik jest ozdobą dzielnicy Csepel. Niech te dwa bratnie pomniki przypominają o tym, że jeszcze Polska nie zginęła, że Węgry będą silnym państwem, dopóki nasza młodzież będzie gotowa z bronią w ręku walczyć o wolność i niepodległość ojczyzny”.

Na Węgrów dawali wszyscy

„Wieczorem we wtorek 23 października w stolicy Węgier doszło do poważnych zaburzeń. [...] W czasie rozruchów, które w kilku punktach miasta przeciągnęły się do godzin popołudniowych w środę, byli zabici i ranni. Liczba ich nie jest znana”

- informował „Kurier Szczeciński” 25 października 1956 r. Wkrótce nadano przez radio apel Węgierskiego Czerwonego Krzyża, proszącego o krew dla ofiar rewolucji. Odzew był olbrzymi - w całej Polsce zgłosiło się na to wezwanie 12 tys. osób. Już 30 października pod hasłem „Polak, Węgier - dwa bratanki” redakcje „Kuriera” i „Głosu Szczecińskiego” rozpoczęły zbiórkę darów. Przyjmowano pieniądze, leki, środki opatrunkowe i trwałą żywność.

Do akcji włączyli się uczniowie, studenci, robotnicy, a nawet funkcjonariusze Milicji Obywatelskiej. Od 31 października do 3 listopada szczecińscy studenci prowadzili kwestę pod hasłem „Cześć i chwała bohaterom narodu węgierskiego”. Zorganizowały ją też 4 listopada, czyli w dniu wkroczenia Armii Sowieckiej do Budapesztu, redakcje wspomnianych wcześniej gazet. Informacje o dramatycznych wydarzeniach na Węgrzech jeszcze mocniej wpłynęły na zaangażowanie i pomoc Polaków.

Solidarnościowa akcja nabrała tempa. 27 listopada 1956 r. zawiązał się Komitet Pomocy Węgom w Szczecinie, który 2 grudnia zorganizował „Węgierską niedzielę”. Świadkowie tamtych wydarzeń zgodnie wspominają, że „na Węgrów dawali wszyscy”, o czym informowały gazety, publikując listy osób i instytucji zaangażowanych w akcję „Szczecin - Csepel”.

Trudno ustalić, kiedy wyruszył pierwszy transport z darami. Wiemy, że trzy ciężarówki wyjechały wieczorem 17 grudnia 1956 r. Transport ten wyróżniały napisy „Dzieci Szczecina - dzieciom Csepel na Gwiazdkę”. Komitet Pomocy Węgom 31 grudnia 1956 r. ogłosił koniec akcji

pomocowej. Szacunkowa wartość darów zebranych w tym czasie w Szczecinie wynosiła ponad 1 mln zł (przeciętnie Polacy zarabiali wtedy 1120 zł miesięcznie). Zebrane datki i spieniężone dary rzeczowe, które - na skutek zahamowania akcji przez Ministerstwo Handlu Wewnętrznego - nie zostały przewiezione na teren Węgier, zasilły specjalne konto Oddziału Wojewódzkiego PCK w Szczecinie. Z pieniędzy tych wiosną i jesienią 1957 r. sfinansowano podróż i pobyt nad Bałtykiem węgierskich dzieci. Dzieci, głównie sieroty, przyjeżdżały w bardzo złym stanie psychicznym i fizycznym, niedożywione, często z brakami w garderobie. Otrzymywały niezbędną pomoc i były pod opieką pracowników PCK.

Precz Sowietom od Węgier, precz od Polski!

Skomplikowana sytuacja w Polsce po wydarzeniach Poznańskiego Czerwca 1956 r. i zmianie ekipy rządzącej, a także interwencja sowiecka na Węgrzech wpłynęły na radykalizację postawy i zachowań szczecinian. Wystarczyła iskra, aby doszło do wybuchu zamieszek. Wieczorem 10 grudnia 1956 r. dwaj funkcjonariusze Komendy Miejskiej MO w Szczecinie zatrzymali w centrum miasta Stanisława Bartosika, awanturującego się pijanego trzydziestoletniego pomocnika murarza. Jego okrzyki: „Za co mnie zamykacie?!” oraz „Jestem Polakiem!” wzbudziły zainteresowanie przechodniów. Wstrzymany został ruch tramwajów i utworzyło się zbiegowisko. Z tłumu dały się słyszeć głosy nawiązujące do wydarzeń Października 1956 r. z charakterystycznym śpiewem „Sto lat” na cześć Władysława Gomułki, nowego I sekretarza KC PZPR. Wkrótce ludzie skierowali swoją niechęć przeciwko strażnikom systemu komunistycznego - obecnym na miejscu funkcjonariuszom MO i Urzędu Bezpieczeństwa. Tłum skandował: „Milicja morduje ludzi!”, „Trzymać blacharza, łać go!”, „Bić blacharzy!” oraz: „Hura! Brać stalinowców!”. Milicjanci uciekli pod gradem kamieni i cegieł, towarzyszyły temu okrzyki żądające rozliczenia za popełnione zbrodnie i nadużycia. Manifestanci zaczęli przechodniów, próbowali wyprowadzić na ulicę robotników szczecińskich zakładów, rozpowszechniając informację o wybuchu powstania. Porównywali wydarzenia w Szczecinie do Rewolucji Węgierskiej. Równocześnie wznosili okrzyki: „Precz z rządem Kádára!” i „Wojsko na Węgry!”.

Po ucieczce milicjantów inicjatywę przejęli uczestnicy ulicznego buntu, zwykli mieszkańcy Szczecina, głównie młodzi robotnicy i uczniowie. Z okrzykami nawołującymi do rozbicia jednostek MO udali się w kierunku dwóch szczecińskich komisariatów. Władze bezpieczeństwa wezwały na pomoc pododdziały wojskowe 12. Pułku Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego Ziemi Szczecińskiej, które wspólnie z milicjantami miały chronić Więzienie Centralne i Prokuraturę Wojewódzką. Około 20.30 demonstranci podjęli próbę rozbicia więzienia i trzykrotnie zaatakowali siły porządkowe, wznosząc okrzyki: „Wypuścić więźniów!”. Użyto gazu łzawiącego i pałek. Po obu stronach konfliktu byli pierwsi ranni.

Po 22.00 siły porządkowe wyparły protestujących ze ścisłego centrum miasta i niefortunnie skierowały w stronę konsulatu ZSRS, mieszczącego się przy ul. Piotra Skargi 14. Manifestacja przybrała charakter wystąpienia antysowieckiego. Ponownie pojawiły się hasła nawiązujące do sowieckiej interwencji na Węgrzech, głównie: „Wypuście Imre Nagya!”. Nad głowami protestujących powiewały nieliczne transparenty. Na jednym z nich, wykonanym naprędce ciemnym atramentem na połowie białego restauracyjnego obrusa, znalazło się charakterystyczne dla tego czasu hasło: „Precz Sowietom od Węgier, precz od Polski!”, na innym: „Precz z Rosjanami!”. Około północy tłum manifestantów wyłamał bramę konsulatu sowieckiego i wtargnął do środka. Obsługa przedstawicielstwa uciekła w popłochu lub schowała się w piwnicy. Próba podpalenia spełzała na niczym i po półgodzinnym oblężeniu budynku demonstrantów wyparły oddziały KBW i MO.

W trakcie zajęć zatrzymano ok. 95 demonstrantów, 8 osób trafiło do szpitali, a kilkunastu udzielono pomocy ambulatoryjnej. Aresztowano ostatecznie 79 osób. Nad sprawą objął osobisty nadzór Marian Rybicki, prokurator generalny PRL. Podejrzani znaleźli się pod silną presją ze strony funkcjonariuszy, którzy wymuszali zeznania szantażem, grożąc m.in. wieloletnimi karami więzienia, a w niektórych wypadkach pobiciem.

Wydarzenia, do których doszło nocą z 10 na 11 grudnia 1956 r., władze usiłowały przedstawić mieszkańcom Szczecina jako wystąpienia „chuliganów, pijaków i wichrzycieli”. Przystąpiono do masowej akcji propagandowej. Zaangażowano do tego lokalną prasę i ekipę Polskiej Kroniki Filmowej. Drugi etap kampanii propagandowej wiązał się z procesami wytoczonymi uczestnikom zamieszek. Na łamach gazet publikowano relacje i komentarze z procesu oraz zdjęcia oskarżonych. Zostali oni przedstawieni jako „degeneraci społeczni, alkoholicy, złodzieje i wandale”. Do publicznej wiadomości podano również ich adresy zamieszkania i miejsca pracy.

Fragment tekstu z „Biuletynu IPN” nr 12/2019

► [Czytaj więcej na portalu przystanekhistoria.pl](http://przystanekhistoria.pl)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Artykuł

Solidarnościowa akcja Komitetu Pomocy Węgrom Fot. IPN